באא־1

ב ־־ דער/די. 1. דער צווייטער אות פֿון ייִדישן אלף־בית, רופֿט זיך בית [ב״ז], באַצייכנט אין שריפֿט דעם קלאַנג B.., אויך דעם קלאַנג W.. אין העברעיִזמען, ווי חבֿר, אבֿר אאַ(עס קומט אין אזא פֿאל א פּאסיקל איבערן אות). % דער מלמד לערנט מיט די קינדער: קמץ ב ־־ בא, קמץ ג — גא.

[...] ב ־־ אַ באַרנבוים טוט אַלע זומער בליִען/...// פּל.

2. די צאָל אָדער נומער 2 ביים ניצן אותיות פֿאַר צאָלצייכנס, דערביי שרייבט מען געוויינטלעך דעם אות מיט אַן אַפּאָסטראָף. % דער גבֿיר האָט מנדר געווען ב׳ פּעמים ווי גילדן פֿאַר דער תּלמוד־תּורה. דאָס יִנגעלע גייט שוין אין קלאַס ב׳ פֿון פֿאָלקשול.

3. די אָפּקירצונג פֿון אַ ריי ווערטער, וואָס הייבן זיך אָן מיטן אות ב, למשל, באַנד, באַטייט אאַ. % דאָס ליד געפֿינט זיך אין דריטן ב׳ פֿון פֿרוגס ווערק.

4. באַשטאַנדטייל פֿון אַ ריי אַדווערבן און קאָניונקציעס אָפּשטאַמיקע פֿון לק, ווערט געשריבן באַהאַפֿטן צום אָנהייב פֿון הויפּטוואָרט. % באהבֿה, בטבֿע, בשלום, באמונה שלמה, $$$$$$$$ בעת, בשעת [זבז].

5. באַשטאַנדטייל פֿון אַ צאָל אַדווערבן און אַנדערע אויסדרוקן נִיט פֿון לק־אָפּשטאַם, מ׳רוב שפּאַסיק/איראָניש. % בגראַנדע, בקאָמפּאַניע. דאָרט לערנט מען דווקא ייִדיש בייִדיש. ער האָט עס צוגעגומען בגוואַלד.

44

1886. „על־חטא שחטאתי בנישט פֿאָלגן אַ טאַטן". שע, דאָס מעסערל.

1967 „בימט אַ טייער מענצל...// נותן בסמיצייק וחולך בטענצל".

ציט, אַלע לידער און פּאָעמעס, ג״י, ז׳ 218.

(מוז)

אז מע זאָגט $$$ א דאַרף מען זאָגן ב/ ~~שוו~~/ — א) אויב מע הייבט אָן אַ זאַך, דאַרף מע זי פֿאַרענדיקן; ב) איין זאַך מוז שוין פֿון זיך אַליין פֿירן צו אַ צווייטער; $$$ משכון בבית, שלום בקעשענע ~~שוו~~/ — ס׳איז בעסער אַז מע דאַרף נִיט קומען צו פֿאַרזעצן עפּעס פֿאַר א משכון.

[illegible] (שוו)

ם ——— 5.

1610 „אונ׳ דיא גירעכטן זיא ווערדן גין אין איינן/ אונ׳ דיא מיסטעטר זיא ווערדן שטרויכלן באיינן". טח, דבֿרים, הפֿטורה, יהושע, יד־10.

ב א [בוי] — באַטײַט אין לק: קוםן אין ײדיש געניצט נאָר אין געווימע פראַזעס, ווי ס'איז דערמאָנט דער נאָמען פֿון דער דריטער סדרה אין ספר שמות פֿון חומש (נאָך איר קומען די פרשות בשלח, יתרו, משפטים, תרומה/בעשאַלאַך, יסרע, מישפּאָטים, טרומע).

אַז חבֿרה זאָגט באַ, פֿאַרקאַטשעט מען ~~מען~~ בשלח (פּהל) — געזאָגט שפּאַסיק אין פֿאַל ווען עמעצער הײסט קומען, און מע שיקט נאָר א שליח. באַ בשלח, יתרו גלח, משפטים תרומה, ברײַנגע די קרומע (קל, צײלעניש אין שפּילן).

ב״א — ראשי־תיבֿות פֿון פֿאַרשײדענע ווערטער־פֿאַרבינדונגען, למשל, בן־אדם, ברית־אבֿרהם, בלשון אשכּנז, בוענאָס־אײרעס אאַ.

„לא חלק — דש יצר הרע. ב״א /בלשון אשכּנז/ דער בוזא גלושט״. רײכלין 8, שמואל ב׳, יב־ ד.

ב אַ — פּרעפֿ. — בײ.

$$$$$$
ב אַ ... — פּרעפֿיקס בײ דעריוואַטיווע ווערבן און בײ סובסטאַנטיווירונגען פֿון אַזעלכע ווערבן, גיט צו דעם גרונטיקן ווערב דעם אַספּעקט פֿון פּערפֿעקטיווקײט, אויך אַנדערע באַטײטן און ניואַנסן (גאַנצקײט און מערקבאַרקײט)

% שפּריצן — באַשפּריצן; דאַנקען — באַדאַנקען. זאָרגן — באַזאָרגן. באַגריף, באַנעם, באַשײד, באַטרעף.

1978 „זײער א גרויסע צאָל ווערבן פֿאַרמאָגן דעם פּרעפֿיקס באַ־, און מיט דעם פּרעפֿיקס איז גרינג צו שאַפֿן נעאָלאָגיזמען, למשל,: באַטעמען, באַבלימלען, [...], באַסימנען, [...]. דער פּרעפֿיקס [...] פֿירט דורך פֿאַרשײדענע פֿונקציעס: $$$$$
א) פֿון אַן אומטראַנזיטיוון ווערב ווערט אַ טראַנזיטיווער, למשל, באַדאַנקען, באַטראַכטן, באַרעדן, באַווײגען; ב) ווײַזט אַן דאָס אַרײַנפֿירן אין צושטאַנד, למשל,: באַגליקן, באַאומרויִקן, באַפֿרוכפּערן [...]; ג) ווײַזט אַן, אַז די טוונג ווערט דורכגעפֿירט גרינטלעך, למשל: באַאַרבעטן, באַגנבֿנען, באַגראָבן [...];
ד) ווײַזט, פֿאַרקערט, אַז די טוונג איז פֿון אויבן, למשל: באַזילבערן, באַוואַשן, באַזאַלצן [...]; ה) גיט צו גאָר אַ נײַעם באַטײַט, למשל: באַדויערן, באַהאַלטן, באַנעמען, באַפֿאַלן, באַקומען״. ים, גראַמאַטיק פֿון דער ײדישער כּלל־שפּראַך, נ״י, ז׳ 299.

2. פּרעפֿיקס וואָס שאַפֿט ווערבן נײַע, וואָס אָן אים קומען זיי ניט פֿאָר, למשל: באַנײַען, באַגײַסטערן, באַאײַען, באַפֿרײַען אאַ.

ב אַ(!) -- אינט. 1. אויסרוף פֿון נאָכגיביקייט, צושטימונג, רעזיגנאַציע. % מיר זאָגט אַזוי, באַ, אפֿשר זענט איר גערעכט. באַ! אַז איר באַשטייט אויף דעם, טאָ נעמט עס, זאָל מײַנס איבערגיין. וואָס קאָן מען טאָן, באַ, ס'איז שוין פֿאַרפֿאַלן!

2. אויסרוף פֿון פֿאַרוווּנדערונג, חידוש, איבעראַשונג. % אויך דאָס האָסטו געבראַכט? באַ! צו וואָס האָסטו זיך באַמיט?

$$

1951 „צום טאַטן מיט אַן עצה -- באַ, ממתּמא אַ מעשׂה!" פּח, דראַמען, נ"י, ז' 14.

3. אויסרוף $$ פֿון ספֿקות, וואַקלעניש. % פֿון אַט דעם קאַרגן נפֿש $$$$ ווילסטו אַ טובֿה? באַ, ס'גלייבט זיך ניט.

1936 „שיינקייט פֿאַר זיך אַליין, אמת צוליב אמת אַליין -- באַ!" נאַד, פּאָלעמיק, נ"י, ז' 96.

4. אויסרוף פֿון ווידערווילן, איבל, אויך אין קל, אין רייד צו קליינע קינדער. % רירעס ניט אָן, באַ! ס'איז שמוציק! .... באַ! אַז איך האָב $$$ קיין נאָז צו דעם געשטאַנק!" פּרץ, אַ ליטעראַטור־סצענע, ~~ז'...~~

??

ז' 367
(אין לויצק איז געווען „אַבוז" ווי אַן אינט)

דער באַ.

ב אַ -- $$$$ אײַנשרעקוואָרט, ספּעציעל אין רייד צו קליינע קינדער. % שלאָף אײַן, אַניט וועט קומען אַ באַ!

1885 „אַלע היינט וועלן האַקן און בילן, // און וועלן מאַכן אַ מורא, אַ באַ". מ. מאַרקאָווסקי, די הגדה פֿון היינטיגער צײַט, וואַרשע, ז' 30.

ס/באַאויגן/ ב א ו י ג ן — טרח. באַקוקן, זען מיט די א י ג ן.

1784 „ווײלן אבר זיא האט לויטן לאזן, אין מײן ברודרש שרײבן זיא גערני מײנה צײלן מעכט באויגן, זא האבי מיך דא ענדליך בוואגן". י. מארשן, לשון זהב, אמשטרדם, דף 24.

ב אַ א ו י פ ז י כ ט י ק ן — טרח. (אַרכ?) האבן אַן אויפזיכט, אַכטונג געבן.

1865 „אז זײ/די קינדער/ װעלן אַ שעה האבן איבערגעחזרט/...] חומש, רוסיש/...], װעלן זײ אַ שטונדע װידער/...] לערנען ידיש(דאס נעמען מיר שוין איבער זיך אײנצוריכטן און צו באַאויפזיכטיקן)". קמ, נ׳ 31, ז׳ 477.

ב אַ א ו י פ ט ר א ג ן — טרח, (דמשם) געבן אַן אויפטראג/שליחות, אויפגאַבע), באַפולמאַכטיקן עפעס צו טאָן/אויסצופירן עפעס. %

דער קהילה־ראַט באַאויפטראַגט דעם ראש־הקהל צו פאַרטײלן די הילף פאַר די אָרעמע לויט זײַן אײנזען.

...צי „דערפאלט האט די רעדאַקציע פון דער יודישער ביבליאָטעק באַאויפטראַגט אַ געװיסן שרײבער/...]". פרץ, צום אויסגאַ אלע װערק, נ״י, 1947, [ב׳...], ז׳ 64.

1951 „צװײ אנטײלנעמער פון די באַראטונגען זײַנען געװען באַאויפטראַגט אויסצואַרבעטן די סטאַטוטן". ג. אַראָנסאָן, זב ליטע, 1, נ״י, ז׳ 217.

וו באַאויפטראַגטער — די(דער). (דמשם) עמעץ װאס איז געשיקט/באַפול־מאַכטיקט געװאָרן עפעס צו טאָן, אויסצופירן אַ שליחות א״ע.

% דער באַאויפֿטראָגטער צו פֿירן די אונטערהאַנדלונגען האָט אונטערגעשריבן דעם אָפּמאַך.

1973 „די געסטאַפּאָ־סאָוויעטע, [...] די באַאויפֿטראָגטע איבער דער ייִדן־פֿאַרניכטונג אין ביאַליסטאָקער קרײַז [...]". העב׳ ד. ראַבין, ענציקלאָפּעדיע גלות־לענדער, ב׳ 9, גראָדנע, ת״א, ז׳ 694.

באַאומרויִקן —— באַאומרויִקן.

באַאומרויִקן —— טרח. 1. גורם זײַן, אַז עמעץ זאָל פֿאַרלירן זײַן רו, פֿאַרשאַפֿן זאָרג; ברענגען אומרו. % די ידיעה וועגן דער מוטערס קראַנקהייט האָט אונדז זייער באַאומרויִקט.

1888 „אַ מאַך געבנדיק מיט דער האַנט ווי אָפּצוטרײַבן פֿון זיך עפּעס אַזוינס וואָס באַאומרויִקט אים שטאַרק/...". ממוס, ווינטשפֿינגערל, צום אויס „מענדעלע" ... ז׳ 137.

1911 „מאַנכע געסט, וואָס די בלענדנדע ברוגעטין האָט זי צו פֿיל באַאומרויִקט, האָבן צוגערופֿן דעם אָבער־קעלנער [...]". אַר, אַלע ווערק, צום אויסג, נ״י, 1930, ב׳ 7, ז׳ 52.

2. מטריח זײַן, באַלאַסטיקן, פֿאַרשאַפֿן קלאָפּאָט. % זײַט מוחל, וואָס איך באַאומרויִק אײַך – אפֿשר ווייסט איר ווו עס וווינט דער דאָקטאָר?

1954 „זיי באַלעסטיקן אונדז ניט, באַאומרויִקן אונדז ניט". גרין, בלעטלעך פֿון לעבן, נ״י, ז׳ 109.

באַאומרויִקן זיך —— רעפֿל. זײַן אומרויִק, פֿאַרזאָרגט. % מיר באַאומרויִקן זיך וואָס מיר האָבן נישט קיין בריוו פֿון אײַך.

1930 „זיי זיצן לאַנג, לאַנג, ער הייבט זיך אָן צו באַאומרויִקן, ער נעמט אַרומשפּאַנען איבערן צימער". איבז אי. קיפּניס, פֿון ק. גאַרבונאָוו, דאָס איז געווען, קיעוו.

באַאומרויִקונג —— די, ־ען. אַקט אָדער רעזולטאַט פֿון באַאומרויִקן (זיך).

1934 „די דאָזיקע באַאומרויִקונג האָט זיך אויך שטאַרק געפֿילט אויף דער קאָנפֿערענץ". ה. ערליך, אין קאַמף [...], וואַרשע, 1935.

ב אַ ו ו ע ר ן — טרו. (אַלט?) מאַכן עמעצן אומעטיק; פאַראומערן.

1881 „דער דאָקטער [...] האָט, אַלס פאַרשטייער מאַנספּערזאָן, געוואָלט $$$$$$$ רעווקען באַוואָמערן". א.י. פּאַפּיר, חטאת הקהל [...], ווילנא, ז' 79.

ב אַ ו ו מ ר ו ע ן — טרו. (שנש) דזוו באַוואָמרויקן.

1968 „די ברידער האָט באַוואָמרוט דײַן מאָראַל". לע, אַפּקלײַב, נ"י, ז' 109.

ב אַ ו ו ר ז אַ כ ן — טרו. (דמשם) גורם זײַן, זײַן די סיבה פון עפּעס, ברענגען צו עפּעס. % די שטאַרקע רעגנס וועלן אפֿשר באַוואָרזאַכן א פאַרפּליצונג. /?נ?/

ב אַ ו ו ר ט ײ ל ן — טרו. (דמשמ?) אָפּשאַצן, אַרויסגעבן אַן ענדגילטיקע $$$$$$ מײנונג וועגן עמעצן/עפּעס. מע טאָר ניט באַוואָרטײלן דעם כאַראַקטער פון אַ מענטשן, אײדער מע דערקענט אים גוט.

1940 „קײנער קען גאָר ניט האָבן אַזאַ דיסטאַנץ צו אַ פֿאָלק, אַז ער זאָל אים קאָנען זען און באַוואָרטײלן אָביעקטיוו". קאָר, II, נ"י, ז' 11.

|| ~~דוגמא~~ ~~יערליוש~~ באַוואָרטײלער — בער, הס, אַז 233. דאָס וואָרט באַוואָרטײלער [illegible]

1927 „דאָס איז אין די אויגן פון ניט זײער שטרענגע באַוואָרטײלער א שטיקל אַנטשעדיקונג, פאַרלאָזן צוזאַמען מיט זײער אמונה מאַקע זײער פֿאָלק". ווינטש, גוו, נ"י, ז' 233. ?

ב אַ ו ו ר ל ו י ב ן $$ ז י ך — קזוו. (דמשמ?) אָפּשײדן זיך, ~~אָוועקגײן~~ ~~פון עמעצן~~, זיך געזעגענען מיט אים (העפלעכקײט־אויסדרוק).

1905 „זי וועלן מיר אַנטשולדיקן, איך איל מיך צו דער $ באַן, איך וויל מיך נאָר מיט מײַן זון באַוואָרלויבן". י.מ. באַדער, צביה פון אדעסא, לעמבערג, ז' 70.

ב אַ אַ ײ ז ט — אַדי/אַדוו. באַדעקט (ווי) מיט אײַז.

1982 „זײַן הילצערנער טראָט// איז באַאײַזט מיט רו". ר. באַסמאַן, ליכטיקע שטײנער, ת"א, ז' 22.

באַ־ לט — אדי/אדװ. 1. װאָס איז געאײלט, באַשמירט מיט אײל. % די רעדער זײַנען ניט באַאײלטע, סקריפּען זײ.

„אויף אַ מענטשנס באַפֿעל, װאָס איז געשטאַנען איבער זײ אַ באַ־לערערטער און אַ באַאײלטער". אַש, װאַרשע, צים אויסג נ"י, 1949, ז' 289.

2. װאָס האָט אין זיך אײל. % די קאַשע איז שװאַך באַאײלט, ניט געשמאַק.

1964 „די קאַרגע זופּ, די שיטערע, אַ קוים, נאָר קוים באַאײלטע". רוב, חורבן פּוילן, נ"י, ז' 90.

באַאַ־ לן זיך — אומט. אײַלן זיך, צואײַלן זיך; מאַן עפּעס אויף גיך צוליב מאַנגל אין צײַט.

1929 „איך װעל זיך ניט באַאײַלן, אויב אַזוי איז דער רצון פֿון דעם װאָס לעבט אײביק". פּה, גרינגע פֿעלדער, װילנע, ז' 83.

1956 „מוזסט זיך באַאײַלן, װײל איצטער גראָד קאָנסטו אים טרעפֿן". דפּ גק, נ' 25, ז' 26.

באַאײַ נ ד ר ו ק ן — טרװ. גורם זײַן אַ שטאַרקע איבערלעבונג, טרויטרופֿן אַ געדאַנקלעכע אדער עמאָציאָנעלע רעאַקציע דורך אַ גע־שעעניש, רייד, מעשׂים, בילד אאַ. % די בילדער אין טעלעװיזיע פֿון דער ערד־ציטערניש האָבן שטאַרק באַאײַנדרוקט אַלעמען. ~~אַז אַ סך האָבן גלײַך מודיע געװען זײער גרײטקײט צו העלפֿן די געלי־טענע.~~ דער רעדנער איז גאָר אַ שװאַכער און באַאײַנדרוקט ניט דעם עולם, עטלעכע כאַפּן אַפֿילו אַ דרימל.

1963 „[...] װי שטאַרק ער האָט מיט זײַן פּערזענלעכקײט באַאײַנ־דרוקט די חבֿרים!" ש. ביקל, צ'טאָג, 27/4.

1964 „טיף באַאײַנדרוקט/פּאַרט/ זײַנען זײ פּאַמעלעך אַרויס פֿון דער היל". י. ראָטנבערג, אַ רײַזע קײַן ישׂראל, נ"י, ז' 29.

1973 „װען נאָר מיר קומען אַהין, זײַנען מיר באַאײַנדרוקט פֿון זײער װאַרקײט און אינטערעס צו אַלץ װאָס איז ייִדיש". ד. גרויבאַרט, פּאַר, 27/2.

באַאײַ נ ע ם — אדװ. (אַרט) אין אײנעם, צוזאַמען.

1955 „באַלד רײַט אליהו אויף זײַן זילבערן הודער און זאַמלט באַאײַנעם דײַן שװעסטער און ברודער". סוצ, פּט I, ת"א, ז' 204.

8

באַאײַנפלוסן — טרח. 1. באַווירקן/דערגרײכן אַז אױפֿטועןֹ,געֿ־
דאַנקען,שאַפֿונגען זאָלן געפֿינען אַן אױסדרוק,אַן אָפּשפּיגלונג אין
דער אױפֿפֿירונג,שאַפֿונג פֿון עמעצן אַנדערש; משפּיע זײַן. % שטאַרק/
שוואַך באַאײַנפֿלוסן, פּאָזיטיװ/נעגאַטיװ באַאײַנפֿלוסן. דער לערער באַ־
אײַנפֿלוסט זײַנע תּלמידים דער עיקר מיט זײַן אײגענעם בײַשפּיל. מענ־
דעלע מוכר־ספֿרים האָט באַאײַנפֿלוסט אַ גאַנצן דור ייִדישע שרײַבער.

1938 „זײַנע הױפּטגעדאַנקען אין דער לאָגיק/.../ זײַנען אַנגע־
װיט און באַאײַנפֿלוסט פֿון אַנדערע”. קאַר I, נ"י, ז' 106.

1947 „די אוראײניקלעך האָבן ניט פֿאַרגעסן דעם רױבער־אײנ־
שטינקט פֿון די אַלטע טעװטאָנען. עס האָט זײ קײן זאַך פֿון
אונדזער קולטור ניט באַאײַנפֿלוסט”. טעג, געבערנטע ערד,
ב"א, ז' 148.

1951 „די יעזויטן פֿאַרפֿלאַנצן דעם קאַטױליציזם אין די הערצער
פֿון די קינדער,באַאײַנפֿלוסן די יוגנט”. א.קאַצע נעלהאָן,
זב ליטע, I, נ"י, ז' 329.

באַאײַ 11
-----

2. זײַן די סיבה,דער גורם פֿון אַ געװיסער דעשײַגונג,געשעעניש.
% די פֿראַנצױזישע רעװאָלוציע האָט באַאײַנפֿלוסט די אַנטװיקלונג
פֿון נײַע סאָציאַלע שטרעמונגען אין אײראָפּע.

1951 „די דריטע פֿאַרטײלונג פֿון פּױלן/.../ האָט אין אַ געװי־
סער מאָס באַאײַנפֿלוסט די רעכט פֿון די ייִדן”. ל.לעװענשטײַן,
זב ליטע, I, נ"י, ז' 289.

באַאײַנפֿלוסעװדיק —

װערן
באַאײַנפֿלוסבאַר — אַדי/אַדװ. װאָס קאָן,איז מסוגל צו באַאײַנפֿלוסן.

$$$$$$$
װערן
באַאײַנפֿלוסבאַרקײט — די,באַ. די אײגנשאַפֿט,פֿעיקײט צו באַאײַנפֿלוסן.

??

1935 „פֿון אַזאַ טעקסט דאַרפֿן מיר שױן אָפּלערנען/.../ אױף
דעם שרײַבערס באַאײַנפֿלוסעװדיקײט”.

?נ? באַאײַנדזלט - אַדי, (שנש) װאָס האָט
אײנדזלען, װאָס זעט אױס װי מיט אײנדזלען.

1934 " אַ בלאָס בלױער, מיט װײַסע זילבערנע
װאָלקנדלעך באַאײַנדזלטער הימל ציט זיך איבער 106
גרינע, פֿריש אָנגעטרינקענע לאָנקעס". אש,
תּהילים־ייִד,

(Boa Constrictor (ווין) (ביגס)

באַ — די/דער, ־ס. 1. גרויסע שלאַנג ...., קווא — 9.

האָט ניט קיין גיפֿטצײן, נאָר ער טײט זײַן פֿאַנג$$$$$ דורך דער־שטיקן, אַרומװיקלענדיק זיך אַרום זײַן קרבן אין שטײַפֿע רינגען. לעבט אין צענטראַל־ און דרום־אַמעריקע, דערנערט זיך דער עיקר מיט נאַגערס.

1968 „עס קריכן עקדיש־װערגער, שלאַנגען באָאַס// אויף אונדז פֿון אַלע זײַטן". לע, אַפּקלײַב, נ"י, ז' 152.

1970 „די אימה פֿאַר די רוצחים איז געװען װי אַ היפּנאָזע פֿון אַ מוראדיקן באָאַ קאָנסטריקטאָר". רעד' ר. מאַהלער, יזב פֿון פּאַנץ, ת"א, ז' 790.

2. פּוך פֿון פֿוטער װאָס פֿרויען טראָגן $$$$$$$$$$, ספּעציעל אויף בעלער, גרויסע אויפֿנאַמעס אא"װ. די דאַמען זײַנען געקומען צום באַל אויסגעפּוצט מיט טײַערע באָאַס, אין רײַכער צירונג.

אויף די אַקסלען

(Adansonia digitata (ווין) (ביגס)

באַבאַב — דער, ־ן. בוים, ..., װאַקסט אין די טראָפּישע געגנטן פֿון אַפֿריקע, אויסטראַליע, איז אײנער פֿון די דיקסטע בײמער אין דער װעלט (ביז 15 מעטער אין דיאַ־מעטער), די פֿרוכטן װערן גענוצט צו מאַכן געטראַנקען און זופּן, פֿון די קאָרע־פֿעדעם װערן געפֿלאָכטן שטריק און גראָבע לײַװנט, דאָס האָלץ װערט גענוצט פֿאַר בויצװעקן.

1865 „די גרײס פֿון דעם גרויסן ריז (ריזנבוים) איז ניט צו גלײבן, ער איז פֿיל גרעסער פֿון/.../ אַפֿריקאַנישן באַ־אַבאַב". קמ, נ' 16, ז' 244.

1910 „פֿון צפֿון־אַפֿריקע, פֿון אונטער די ריזנבײמער באַאַבאַב, [...] הײבט זיך אויף די נשמה פֿון שבתאי־צביס בעסטן תּלמיד [...]". פֿרוג, III, ז' 167.

(אַלע שרופֿטן, ד')

1925 „דאָס לעבן פֿון אַלע באַשעפֿענישן [...], פֿונעם מיקראָב $$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$$ ביזן טויזנטיאָריקן באַאַבאַב װערט אָנגעפֿירט [...] דורך די דאָזיקע צװײ אינסטינקטן". פּגעז, נ' 9, װילנע.

39
867

ב אַ אָ ב אַ כ ט ו נ ג — די, ־ען. (דטש) אָבסערוואַציע, אַכטגעבונג, דאָס סיסטעמאַטישע באַקוקן, באַטראַכטן אַ געוויסע זאַך אָדער דערשײַ־נונג. % וויסנשאַפֿטלעכע באַאָבאַכטונגען. סיסטעמאַטישע באַאָבאַכ־טונג. דאַרווינס לערע איז געקומען ווי אַ רעזולטאַט פֿון זײַנע לאַנגיאָריקע באַאָבאַכטונגען.

1971 "דערציִונג הייבט זיך אָן [...] אין דער היים. [...] עס איז אַן אמת, וואָס איז אַרויסגעוואַקסן פֿון לאַנגער באַאָבאַכטונג". א.קלאַרמאַן, טמז, ../11.

() באַאָבאַכטונג(ס)־פּונקט — דער, ־ן. אָרט פֿון וועלכן מע קאָן גוט אָבסערווירן עפּעס.

1948 „זײַן באַאָבאַכטונגס־פּונקט האָט זיך געפֿונען אויפֿן בערגל, לעבן בלינדאַזש". ח.פּאָליאַנקער, שטיל גאַזלען, מאָסקווע, ז'151.

באַאָבאַכטונגס־פֿעיִק — אַדי/אַדוו. וואָס קאָן גוט אָבסערווירן.

באַאָבאַכטונגס־פֿעיִקייט — די, ־ן. אײַגנשאַפֿט צו קאָנען גוט אָבסערווירן.

באַאָבאַכטונגס־קראַפֿט — די, באַ. דזוו דפֿו.

1951 „באַשטאָקן מיט באַאָבאַכטונגס־קראַפֿט [...] איז רב ישׂראל סאַלאַנטער געווען דער ערשטער [...] וואָס האָט פֿאַרשטאַנען די חשיבות פֿון דער דרשה". א.ר.מלאכי, זב ליטע I, נ"י, ז'549.

ב אַ אָ ב אַ כ ט ן — טרוו, פֿאַר באַאָבאַכט(עט). (דטש) אָבסערווירן, אַכטגעבן, סיסטעמאַטיש באַקוקן, באַטראַכטן אַ געוויסע זאַך אָדער דערשײַנונג, נאָכפֿאָרשן זי. % די וויסנשאַפֿט שטיצט זיך אויף עקספּערימענטי־רן און באַאָבאַכטן. דער געלערנטער באַאָבאַכט אין מיקראָסקאָפּ די פֿאַרמערונג פֿון די באַקטעריעס.

1906 „עדוואַרד ראַבין איז געשטאַנען [...] און באַאָבאַכטעט די גרויסע מענגע שפּאַציר־גייער". ד.עדעלשטאַט, שריפֿטן, וואַרשע. ...

1930 „[...] אײַנגאַיִמפֿן היות מענטשלעכע אַנשטעקנדיקע קראַנק־הייטן און באַאָבאַכטן דאַן, ווי אַזוי די דאָזיקע עפּידעמיעס אַנטוויקלען זיך". זש'טאַ, נ'ק"8, וואַרשע.

1947 „ווען אויג קאַן אַלץ אויפֿנעמען, ווען נשמה קאַן באַבאַכטן".
סעג, געברענטע ערד, ב"א, ז' 242.

|| -ער (־ין/־קע). דער/די וואָס באַבאַכט, אָבסערוואַטאָר(ין).

1951 „די ביידע פֿעלקער זיינען שאַרפֿע באַבאַכטער". א. קאַצע-
נעלזאָן, זב ליטע ו, נ"י, ז' 318.

1962 „ביי דעם קאַטוילישן קאָנגרעס אין וואַטיקאַן געפֿינען זיך
באַבאַכטער פֿון פֿאַרשידענע לענדער". זש' פֿריינר, נ' 5, נ"י.

ס באָובאַכטן. [איך]

1718 „ויא שטאַך אוך וואַר, באָובאַכטי דאָך אלש וואול". מראות
הצובאות, וואַנזבעק, דף כ"ב.

באַבאַכטעווען -- טרו. (איר) באַבאַכטן, אָבסערווירן.

1935 „יהושע זיצט אויפֿן בוידעם־טורעם און באַבאַכטעוועט".
נאָר, טעג פֿון מיינע טעג, נ"י, ז' 283.

באַבזיכטיקן -- טרו. (דטשם, נא) האָבן בדעה, האָבן
די כּוונה, וועלן.

1905 „איבער הויפּט אַזעלכע וואָס ווינען אויסערהאַלב דער
שטאָט ניו־יאָרק און באַבזיכטיקן/בעקסט: באַבזיכ-
טיגען/ פֿון איין ספּעציאַליסט זיך צו לאָזן אָפּע-
רירן". ס. פֿאָלק, דער מעננער רעטטער, נ"י, ז' 113.

באַדערט -- אַדי/אַדו. (שנש) 1. מיט אָדערן.
2. מיט בולט אויסגעשטעלטע, אָנגעצויגענע אָדערן.

1968 „זי/די האַנט/ איז געווען באַדערט/אָדערט/, ווי פֿון
אַ מענטשן וואָס אַרבעט שוין לאַנגע יאָרן". י. חנני,
איק, ר"ח־נומער ז' 1/48.

באַהאַלען -- ← באַעהלחן.

באַטעמען -- טרו. באַהויבן מיט טעם, אויפֿבלאָזן לוסט, ווי
מע וואָלט געטעמט.

1928 „וואָס זשע באַהויבט מיך מיט ציטער, // ווי דרויסן באַטעמט
די פֿענצטער". אקס, פּרויז, מינסק, ז' 72.

1934 „און יעדער שפּאַן אין הילדן מיגישן באַראַם// באַטעמט
מיך מיט הויך פֿון ווייטער רויטער שטאָט". האַפּ ... ז' 165.

1963 „די שטיינער, פֿון ברידערשע אָרעמס געצערטלט, // באַטעמען
ס'ליבט פֿון צעעפֿנטן הימל". סוצ, פּח, ו, ת"א, ז' 148.

באַאַמטן -- טרנ., פאַר באַאַמט(ער). 1. אַמט געבן, אַנפערהירן, באַמערקן.

1930 „די רעשטלעך אַמאָליק לעבן, וואָס מע קען אַזוי פֿיל באַאַמטן אין איטאַליע". איבז ים, ט. מאַן, טאָניאָ קרעגער.

2. נעמען אין באַטראַכט, לייגן אַכט.

1922 „גיט מיר אין שטיקלעך -- קיינער האָט אים אָבער ניט באַאַמטעט". איבז י. זאַלקינד, ברכות, דף לא/ב.

1939 „ביים פֿאַרגלייכן די לענדער מיט דער זעלבער באַפֿעל־קערונג דאַרף מען שטענדיק באַאַמטן די פֿאַזע, אין וועלכער עס געפֿינט זיך דאָרטן די טובערקולאָז־עפּידעמיע". פֿגעז, נ' 4, ווילנע.

באַאַמטלעך -- אַדי/אַדוו. וואָס איז שייך צו באַאַמטע; אָפֿיציעל.

% דער באַאַמטלעכער אויפֿנעם הייבט זיך אָן פֿון 9 אין דער פֿרי.

דעם ענין דאַרף מען דערלידיקן באַאַמטלעך, ביים דירעקטאָר אַליין.

1909 „די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע פֿאַרוואַרפֿט אַלע יענע רעפֿאָרמען, וואָס זיינען פֿאַרבונדן מיט דער פּאָליציי־באַאַמטלעכער אַפּוט־רופּסות איבער די אַרבעטנד/יק/ע קלאַסן". די קאָנפֿערענץ פֿון דער רומלענדער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער אַרבעטער־פּאַרטיי, /זשענעווע?/, ז' 11.

באַאַמטן־... -- באַשטימטייל פֿון אַ ריי צונויפֿשטעלונגען באַמטן: פֿון באַאַמטע, וואָס איז שייך צו באַאַמטע.

() באַאַמטן־אַפּאַראַט -- דער, ־ן. דער אַלגעמיינער צונויפֿשטעל פֿון אַלע באַאַמטע אין אַ מלוכה, אין אַ גרויסער אונטערנעמונג.

1951 „אין דעם גרויסן ליטווישן באַאַמטן־אַפּאַראַט זיינען געווען בלויז געציילטע צענדליקער ייִדן". ל. בערגער, ליטע I, ב"י, ז' 239.

באַאַמטן־פּערסאָנאַל -- דער, ־ן. די גרופּע באַאַמטע פֿון אַ געוויסער אינסטיטוציע, אַמט אאַ.

1970 „/.../פֿאַראַנטוואָרטלעכער איבער דעם באַאַמטן־פּערסאָנאַל איז געווען/.../". ש. לאַופּערט, יזב זלאַטשעוו, ת"א, ז' 160.

באַאַמטן־קלאַס -- דער, בא. דער סאָציאַלער שיכט וואָס נעמט אַרום די באַאַמטע אין מלוכהשע און פּריוואַטע אַמטן, אינסטיטוציעס אאַ. % דער

באאמטן־קלאס ארגאניזירט זיך צו קעמפן פאר זײַנע אינטערעסן.

באאמטן־שטאט — דער, ־ן. מלוכה, ווו ס'איז שטארק דער כוח און ראל פון די באאמטע; ביוראקראטישער שטאט.

1894 „א רעגירונג וואס איר מאכט איז דאס מיליטער, און אירע גלידער זײַנען א מחנה טשינאווניקעס/באאמטע/, א צענטראליזירטער מיליטער־ און באאמטן־שטאט". איבז ב. פײַגענבוים, ק. קוימסקי, דער סאציאליזמוס פון א' ביז ת', נ"י, ז' 29.

באאמטנטום — דאס, בא. דער כלל באאמטע.

1900 „די פאציאל־דעמאקראטן אונטערשטיצן [...] די בורזשואזיע קעגן די /.../ פריצים און קעגן דעם באאמטנטום". זש' דער אידישער ארבײַטער, נ' 9, זשענעוו, ז' 24.

1959 „ס'רוב פון באאמטנטום און פון מיליטער האבן ארויסגעוויזן סימפאטיע צו די שווערע נסיונות פון דער רעוואלוציע אין לאנד". הל, אויף צארישער קאטארגע, ת"א, ז' 109.

באאמטער — דער, מצ באאמטע, ווײַב באאמטע, מצ דז. אנגעשטעלטער, פונקציאנאר אין דער מלוכהשער אדער מוניציפאלער אדמיניסטראציע, אין געזעלשאפטלעכע אינסטיטוציע.

1881 „[...] האבן זײַערע אגענטן געשיקט [...] צו בארעדן [אנרעדן] די באאמטע, זיי זאלן ניט מען זיך מיט די ײדן אפצורעכענען". יפאל, 22/10.

1905 „איצטער איז איבער באאמטע'לית דין ולית דיין' [...], מע קען אויף א באאמטן אין געריכט נים דערלאנגען, אויב דער העכערער באאמטער דערלויבט דאס נים". ב. ב־קי, אונזערע פאדערונגען, זשענעוו, ז' 15.

1945 „דארט זײַנען געזעסן באאמטע, // וואס דארפן דײַן רײַזע דערלויבן". מעג, א בוים פון פוילן, ב"א, ז' 37.

באאמטעריש — אדי. (איר) (ווי) פון א באאמטן.

1924 „פאר דעם דאזיקן באאמטערישן הוט [...]". רעד' ע. וואר־שאווסקי, זש' באליאסטרע, ב' 2, פאריז, ז' 26.

אונטערבאַאַמטער — באַאַמטער פֿון אַ נידעריקן ראַנג.

איבערבאַאַמטער — באַאַמטער פֿון אַ העכערן ראַנג.

געריכט־באַאַמטער — דער וואָס אַרבעט אין אַ געריכט.

1951 „/.../ פֿון דער גרויספֿירשט[...] באַשטימען פֿאַר די ייִדן אַ געריכט־באַאַמטן". מ.ווישניצער, זב ליטע, I, נ"י, ז' 53.

מאַגיסטראַט־באַאַמטער— באַאַמטער וואָס אַרבעט אין (מו־ניציפּאַליטעט, שטאָט־פֿאַרוואַלטונג) (מאַגיסטראַט).

1968 „ער האָט געהערט פֿון אַ מאַגיסטראַט־באַאַמטן, אַז פֿאַר צוואַנציק טויזנט זלאָטעס קען ער אַרויסבאַקומען מײַנע ברידער פֿון טרעבלינקע". יזב אָסטראָוצק, ת"א, ז' 881.

מלוכה־באַאַמטער — באַאַמטער אין מלוכהשן אַפּאַראַט.

1951 „האָבן דאָך אַפֿילו די רוסישע מלוכה־באַאַמטע זיך[...] פֿאַרהאַלטן גאַנץ פֿרײַנדלעך צו דער ייִדישער באַפֿעלקערונג". ל.שטיין, זב ליטע, I, נ"י, ז' 97.

קהילה־באַאַמטער — אָנגעשטעלטער אין דער קהילה.

1968 „צוויי זעלנער[...] זענען אַרײַן אין דעם הויז, אין וועלכן עס וווינען די קהילה־באַאַמטע און דאָרט דורכגעפֿירט אַ גאַנצע ריי רויבאָנפֿאַלן". ג.בּץ, יזב אָסטראָוצק, ת"א, ז' 895.

שטײַער־באַאַמטער — באַאַמטער וואָס אַרבעט אין שטײַעראַמט, בײַם אײַנמאָנען שטײַערן.

1973 „די שטײַער־באַאַמטע פֿלעגן מאַכן יעדן מאָנטיק אַראָפּקומען קײַן פּשיטיק און בײַם סטראַגאַן און געשעפֿט באַזוכט ייִדן $$$$$$ און פֿון אים געפֿאָדערט געלט". יזב פּ׳שיטיק, ת"ט, ז' 593.

ב אַ אַ נ אַ ד ע ר — אדוו. (אַלט?) בײַנאַנד, צוזאַמען.

1862 „די מאַלפּעס זיצן תמיד אַ סך $$$$ באַנאַנדער אין וועלדער, זיי שפּרינגען באַשטענדיק אויף די ביימער". א.מ.מאחר, ראשית לימודים, לעמבערג.

/אפֿשר אַ גרײַז, אַנשטאָט באַנאַנדער?/

ם /באַאַנגסטיקן/ ביאַנגשטיגן — /טרעז/. פֿאַרשאַפֿן אַנגסט, צער.

1713 „אונ׳ער זאך אין איר לײד[...] אונ׳ איר צו ברעכר דיא מצרים[...] ער האט ביאַנגשטיגט/.../. מחזור, חלק שני, שלש רגלים, אמשטרדם, דף קסג־ב.

(דטשם)

באַנטהאַרטן -- טרו, פֿאַר באַנטהאַרט(עט). ענטפֿערן, פֿאַרענטפֿערן עפּעס.

1895 „יעדער ווערט אויף זײַן פֿראַגע באַנטהאַרטעט, אײַנעם שמײַכלט ער צו, און אויף אײַנעם ווערט ער בײז". לוי סג"ל, דאָס פּױלישע יונגעל, קראָקע, ז' 18.

/גלאַטשטײַן האָט עס זיכער געניצט אירָאָניש – פּאַסט זיך עס דאָ?/

1956 „אויב ס'וועלן זײַן פֿראַגן,// וועל איך זײ באַנטהאַרטן". יג, פֿון מײַן גאַנצער מי, נ"י, ז' 368.

ס באַנטהאַרטן.

1775 „דיזוש צו באַנטהאַרטן מוזי ערשטליך בשײדן/.../". מ.ז. אײַדליץ, מלאכת מחשבת, פּראַג, תקל"ה, דף טז.

באַנשער -- באַשר.

באַפּדאַכטן -- טרו. (אַלט) שיצן, באַשיצן, אפּהיטן.

1936 „מיט זײַן פֿלעדער/פֿליגל/ וועט ער דיך באַפּדאַכטן". נג, תהילים, צא-4.

באַרבעטן -- טרו, פֿאַר באַרבעט. 1. אויספּאַרטיקן אַ געוויסע זאַך, צוגרייטן זי צום ענדגילטיקן באַניץ. באַרבעטן דאָס האָלץ. דער מעטאַל-טאָקער באַרבעט די דעטאַלן פֿאַר דער מאַשין. די גאַרבערס באַרבעטן די פֿעלן מיט זײַערס, זײ זאָלן ווערן ווייך.

1972 „איר מאַן איז אַ משגיח אין אַ זעגמיל, וואָס באַרבעט שוועלן פֿאַר דער באַן". ד. סדן, גק, נ' 76, ז' 85.

2. איבערבעטן, אַדאַפּטירן אַ געוויסע זאַך צו אַ געוויסן צוועק (ס'רוב געניצט דאָס וואָרט בײַ ליטעראַרישער אַרבעט, אין מוזיק אאַ). דאָס אַרטיקל פֿון יונגן זשורנאַליסט דאַרף מען נאָך גוט באַרבעטן, מע זאָל עס קענען דרוקן. דער קאָמפּאָזיטאָר האָט באַרבעט דאָס ליד פֿאַר באַרגעזאַנג.

די פּיעסע דאַרף מען באַרבעטן, קירצער מאַכן.

1970 „אַזוי זײַנען אונטער זײַן/רינגעלבלומס/ אָנפֿירונג באַאַרבעט געוואָרן טעמעס/.../ וועגן פֿאַרשײדענע געביטן פֿון שוידערלעכן לעבן". רעד' ר. מאַהלער, ס'מאַנץ, ת"א, ז' 666.

3. אויספירן די נײטיקע באָדן־אַרבעטן אין לאַנדווירטשאַפט. % באַ דער ערד, דעם גרונט. די פויערים האָבן באַאַרבעט נײַע שטחים לאַנד.

1866 „װען ראובן האָט געגעבן פעלדער פאַר שמעון און שמעון נעמט זיך אונטער די פעלדער [...] צו באַאַרבעטן /.../".
מ. הורוויץ, ס׳פּרשת מרדכי, אונגוואַר, דף מג־1.

1910 „באַאַרבעט מיט מי און מיט האָפענונג// דײַן גאָרטן, דײַן ווײַנשטאָק, דײַן פעלד". פּרוג, שריפטן, III, נ"י, ז׳ 61.

1965 „װי שטענדיק האָבן זײ באַאַרבעט די פעלדער, אויפגעהויבן בײַ צײַטנס פרי אַקער, פאַרזײט דעם ווינטערווײץ". $$$$$
נאָמע לוריע, הימל און ערד, מאָסקווע, ז׳ 258.

4. (פיג, שש) אײַנרעדן, איבערצײַגן, באַווירקן אין אַ געוויסער ריכטונג. % מע האָט דעם שליח גוט באַאַרבעט און ער װעט װיסן װאָס צו זאָגן דאָרט. אַלע סמאַרען זיך צו באַאַבעטן די אומאַנטשלאָסענע דעלעגאַטן, זײ זאָלן שטימען פאַר זײערע קאַנדידאַטן.

1929 „ער שטײט פונקט אַקעגן מיר און פרוּװט מיך ׳באַאַבעטן׳... מילא, פּאָליטיקע ווײסט ער אפשר מער פאַר מיר". א. אבטשוק, הערשל שאַמאַי, זש׳ אַלמאַנאַך וואָספּ, כאַרקאָוו, ז׳ 43.

5. (פיג, שש) גוט אָנשלאָגן, אָנברעכן די בײנער. דעם מסור האָבן אונדזערע יאַטן אַזוי באַאַרבעט, אַז מען האָט אים געמוזט נעמען אין שפּיטאָל.

6. (פיג, שש) באַשווינדלען, באַנעמען, באַגנבענען. % דער שותף האָט אים אַזוי באַאַבעט, אַז ער איז אַרויס פון געשעפט נקי, אָן אַ גראָשן. אין דער שטופּעניש אויפן $$$$ יאַריד האָבן אים די גנבים באַאַרבעט די קעשענעס, $$$$$$$$$$$$$$$$$$$ אַפילו די דאָקומענטן ניט איבערגעלאָזט.

זונג — די, ־ען. אַקט אָדער רעזולטאַט פון באַאַרבעטן.

1940 „אײַנצלנע [...] פאָרשונגען, שטודיען, מאַטעריאַל־באַאַרבעטונגען מוזן ערשט קומען". קאַר, II קנ"י, ז׳ 13.

1951 „דער האַנדל מיט פלאַקס און אויך די באַאַרבעטונג זײַנען געווען אַ גרויסער חיונה־מקור פון פיל ייִדישע משפחות". י. לעשטשינסקי, זב לימע, I, נ"י, ז׳ 900.

קאָרבעטער (־ין / ־קעס)

־ער (־ין, ־קעס) — דער/די וואָס באַרבעט. % דער באַרבעטער פון די מאַטעריאַלן האָט אַריינגעלייגט אַ סך מי.

באָם — אויגדע — באָב (מיזמן).

באַאָרדערן / באורדרן — טרח. באַשטעלן.

1732 „ווען מכ"ת / מעלת כבוד תפארתו —העפלעכקייט־טיטל) גוט עראַכטן טוהט, אום סחורות מפני צו באורדרן, זולי וויא פר לאנגט בלי עיכוב למכ"ת שפעדירט ווערדין". אגרת שלמה, וואנזיבעק, דף יג״א.